

ОНИЩЕНКО Юрій
кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри кібербезпеки факультету № 4
Харківського національного університету внутрішніх справ,
м. Харків, Україна

ГЕРАСИМЮК Владислав
курсант факультету № 4
Харківського національного університету внутрішніх справ,
м. Харків, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОБАЦІЇ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ

З розвитком законодавства України робота з неповнолітніми завжди була в пріоритеті та відіграла провідну роль у нашій державі. У процесі формування Інституту пробації України вживалися заходи контролю за неповнолітніми, щодо яких було застосовано заходи не пов'язані з позбавленням волі.

У Законі передбачено особливості застосування пробації щодо неповнолітніх під час підготовки досудового звіту, здійснення нагляду. З цього приводу українським суддям роз'яснено зміст їх функцій та повноважень відповідним листом Судової палати у кримінальних справах. Досудова доповідь відповідно до ст. 12 Закону України «Про пробацію» складається спільно з представниками служби у справах дітей, у тому числі з урахуванням відомостей, отриманих від регіонального представництва уповноваженого підрозділу Національної поліції України [1].

Зазначені органи здійснюють покладені на них обов'язки керуючись також нормами Закону України від 24 січня 1995 року 20/95-ВР «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» [2]. Розглядаючи нормативно-правові акти, що складають правову основу інституту пробації, містять норми, що регламентують діяльність державних інституцій – суб'єктів пробації, слід приділити увагу постанові Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2007 року № 1068 «Про затвердження типових положень про службу у справах дітей», що містить відомості про основні завдання, права та обов'язки служб у справах дітей [3].

Досить вагомий вплив на психічні, етичні та моральні якості дітей створює середовище, в якому вони перебувають, впливаючи на поведінку неповнолітніх у повсякденному житті, як до, так і після вчинення кримінального правопорушення.

Підрозділи Національної поліції України при розгляді порушених кримінальних проваджень чи складенні адміністративних матеріалів на не-

повнолітніх обов'язково повинні узагальнювати та подавати відомості про них до суду у формі досудової доповіді.

Пробаційні програми щодо неповнолітніх реалізують органи соціальної політики. У здійсненні нагляду за засудженими та проведенні з ними соціально-виховної роботи беруть участь волонтери, представники недержавних організацій. Робота з такими дітьми спрямована на забезпечення їх нормального фізичного і психічного розвитку, профілактику агресивної поведінки, мотивацію до позитивних змін особистості та покращення соціальних стосунків.

Вкрай важливе створення сприятливого соціального середовища, тому виховна робота може проводитись із залученням батьків, їх законних представників, а у разі неможливості їх залучення дані обов'язки покладаються на волонтерів.

Прояви соціальної дезадаптації можна поділити на дві групи:

1) соціальна дезадаптація зумовлена педагогічною занедбаністю. Типовими представниками даної групи є підлітки, у яких опір педагогічним впливам спричинений несформованістю певних особистісних структур: такі діти імпульсивні, не схильні до самоаналізу та рефлексії, в них відсутні усвідомлені, реалістичні життєві плани. Тому спеціальна робота психолога повинна бути спрямована на формування в засуджених законослухняної поведінки, розширення сфери усвідомлення в розумінні мотивів та результатів протиправної поведінки, відновлення нормального соціального функціонування.

2) біологічно зумовлена соціальна дезадаптація. Як правило, такого роду дезадаптація виникає як наслідок негативних виховних дій дорослих. Такого роду дезадаптація у підлітків цієї групи проявляється у вигляді опору виховним впливам, зумовленого відхиленнями у психофізіологічному розвитку, який є наслідком ушкодження мозку (наслідки черепно-мозкових травм, мінімальні мозкові дисфункції тощо). Як показують дослідження у 65% засуджених неповнолітніх, які відбувають покарання у місцях позбавлення волі, виявляються ознаки психічних відхилень. Особливу небезпеку являє поєднання цього з низьким рівнем інтелектуального розвитку і високим ступенем агресивності. Зазначені категорії засуджених в силу своїх індивідуальних особливостей важко піддаються традиційним заходам виправного впливу. Саме тому до таких дітей повинен бути особливий професійний підхід у вихованні. В окремих випадках є доцільним введення до штатного розкладу атестованої посади лікаря-психіатра.

Особливо складною для ресоціалізації є особистісна зумовлена соціальна дезадаптація, детермінована виникненням негативних особистісних утворень, що формуються у підлітковому віці, коли дитина не може задовольнити свої актуальні для її віку соціальні потреби.

Надзвичайно важливо забезпечити підтримку неповнолітнім, які тільки звільнились з місць їхнього ув'язнення, інакше вони з великою ймовірністю повернуться до кримінального життя. Пробаційна служба має реінтегрувати

та реабілітувати правопорушника, мотивувати його до зміни протиправної поведінки. Фокусуючи увагу на сильних сторонах характеру неповнолітнього, критикуючи протиправну поведінку, необхідно комплексно впливати на його морально-етичні якості для формування позитивного світогляду законослухняного громадянина.

Насамкінець слід зазначити, що проблематика застосування інституту пробації щодо неповнолітніх є актуальною та неопрацьованою у достатньому обсязі у нормативно-правовому, організаційно-управлінському та науковому аспекті. Молоде покоління визначатиме майбутнє нашої держави, саме через це наразі слід турбуватись про неповнолітніх, які вже змалечку ступають на слизький шлях неправомірної поведінки. В умовах постійно зростаючої кількості викликів сьогодення саме правильне виховання, заохочення до дотримання законності, норм соціального етикету, стимулювання у формуванні стійких моральних цінностей та виборі правильного законослухняного оточення у дітей мінімізують кількість вчинених злочинів неповнолітніми. Впровадження ефективних педагогічних методик та реалізація комплексного підходу до соціально-виховної роботи з неповнолітніми надасть підстави сподіватися на удосконалення суспільних відносин в державі, підвищення рівня життя, зміну ставлення людей до низки цінностей й поліпшення морального здоров'я нації.

Список використаних джерел:

1. Про пробацію: Закон України від 05.02.2015 № 160-VII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/160-19>
2. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України від 24 січня 1995 року № 20/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-вр>
3. Про затвердження типових положень про службу у справах дітей: постанова Кабінету Міністрів України від 30.08.2007 № 1068. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-2007-п>